

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund

Styrelsens berättelse över förbundets verksamhet 2012

Styrelse från årsmötet 2012

Ordförande

Pia Wårdsäter (till årsmötet 2015)

1:e vice ordförande

Marie Andersson (till årsmötet 2013)

2:e vice ordförande

Tom Teljer (till årsmötet 2015).

Skattmästare

Gunnar Nyberg (till årsmötet 2013)

Ständig sekreterare

Håkan Liby

Ledamöter

Kerstin Forss (till årsmötet 2015)

Eva Wikström (till årsmötet 2013)

Patrik Eklund (till årsmötet 2013)

Claes Erlandsson (till årsmötet 2014)

Göran Ulväng (till årsmötet 2014)

Britt-Marie Strand (till årsmötet 2014)

Ann-Mari Hagman (till årsmötet 2014)

Anneli Stenberg Weinert (till årsmötet 2015)

Arbetsutskott

Ordföranden, förste vice ordföranden,
andre vice ordföranden, skattmästaren och
sekreteraren.

Revisorer

Maria Wigenfeldt, Öhrlings
PriceWaterHouseCoopers
Staffan Lundqvist

Revisorssuppleanter

Karl Norstedt, Öhrlings
PriceWaterHouseCoopers
Arne Nygren

Valberedning

Anna-Gretha Eriksson (sammankallande)
Ove Larsson
MaryAnn Olarsbo

Representant för Sveriges Hembygdsförbunds förtroenderåd

Tom Teljer

Ombud till Sveriges Hembygdsförbunds årsstämma 2012

Tom Teljer

Britt-Marie Strand

Styrelsen har hållit fem protokollförda sammanträden och arbetsutskottet har sammanträtt vid fem tillfällen under året.

Antalet hembygdsföreningar anslutna till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund var den 31 december 2012 78 st. och medlemsantalet 15 836. År 2011 var föreningarna 76 st.

Enskilda medlemmar utgjorde den 31 december 2012

Betalande	610	(2011: 598)
Ständiga	48	(2011: 48)
Hedersledamöter	5	(2011: 5)
Medaljörer	26	(2011: 29)
Summa	689	(2011: 680)

Ekonomi

På styrelsens uppdrag har förbundets kapitalplaceringar ombesörjts av skattmästare Gunnar Nyberg i samverkan med E Öhmans junior Fondkommission AB i Stockholm.

Stiftelsen Upplandsmuseet har enligt i stadgarna föreskrivet avtal med förbundet svarat för medlemsregistrering, uppbörd av medlemsavgifter till förbundet och Sveriges Hembygdförbund, värvning av nya medlemmar, meddelandeservice, årsboksredaktion, service till anslutna föreningar samt för den löpande ekonomiadministrationen med redovisning, betalservice, årsbokslut,

budgetunderlag och rapportering till styrelse och ledamöter. Den ekonomiska förvaltningen framgår av balans- och resultaträkningen för 2012.

Stiftelser

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har förvaltningsansvar för åtta stiftelser. Enligt stiftelselagens bestämmelser lämnas separata årsredovisningar för dessa. Stiftelserna är följande: Hilmer Åbergs fond, Landshövding Hilding Kjellmans hembygdssfond, Nils och Barbro Sundquists minnesfond, Upplandskretsen för hembygdsvårds fond, Ola Ehns minnesfond, Elisabeth Wensters minne, Hilda och Algot Blankfelts minnesfond, samtliga samförvaltade samt Stiftelsen Constance Anderssons donationsfond. Hilmer Åbergs fond, Elisabeth Wensters minne och Constance Anderssons donationsfond har Upplandsmuseet som destinatär. Medlen skall huvudsakligen användas till utökande, vård och omhändertagande av museets samlingar, men också till museets verksamhet.

Vinterting

Förbundets vinterting för hembygdsföreningarna i Uppland hölls söndagen den 5 februari på Marketenteriet, Eklundshof,

Uppsala. Drygt 60 personer deltog från 27 hembygdsföreningar. Vintertinget öppnades av förbundets ordförande Pia Wårdsäter. Därefter delade Märit Ehn ut ett stipendium ur Ola Ehns minnesfond till Göran Ulväng. Petrus Dillner fick motta ett stipendium ur makarna Blankfelts fond för uppländsk folkmusik. Pia Wårdsäter kungjorde vilka hembygdsföreningar som erhållit bidrag ur Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond, nämligen Altuna hembygdsförening, Lagga Hembygds- och Fornminnesförening, Tillinge hembygdsförening, Valö-Forsmarks hembygdsförening och Östervåla hembygdsförening.

Petrus Dillner spelade några låtar på nyckelharpa och Göran Ulväng höll ett föredrag med titeln *Uppländska herrgårdar i ny databas*. Under rubriken *Informationspunkter* medverkade Sture Wårlander, Sveriges Hembygdsförbund och en representant för Studieförbundet Vuxenskolan informerade om samarbetsavtalet med Sveriges Hembygdsförbund.

I samband med att kaffe och smörgås serverades, fick deltagarna tillfälle att i mindre grupper diskutera ett par aktuella frågeställningar: Finns det fördelar med samarbete mellan föreningar i kretsar och är det av intresse att presentera hembygdsföreningarnas verksamhet i samband med en "hembygds-mässa" på Upplandsmuseets gård på Kulturkatten?

Disa Gilles pris

Disa Gilles pris för föredömlig insats inom uppländsk hembygdsvård tilldelades Lövsta Bygderåd. Styrelsen delgav Vintertingets deltagare följande motivering: "Priset motiveras av hembygdsföreningens förtjänstfulla arbete med en rad olika verksamhetsgrenar och projekt som bidrar till att berika, levandegöra och utveckla den unika miljön i Lövstabruk. Några viktiga insatser som förbundet särskilt vill uppmärksamma är iordningställandet av smedsbostaden som bland annat tydliggör kvinnornas roll i brukssamhället, berättarkvällarna som tillvaratar den immateriella brukskulturen, förvaltningsansvaret av Leufsta Bruksarkiv samt satsningen på att dokumentera Gottfrid Skytts snickeriverkstad."

Textilvårdskurs

Lördagen den 31 mars arrangerades kursen "Varsam vård av våra textilier" i Studieförbundet Vuxenskolas lokaler i Uppsala. Medverkande föreläsare var f.d. hemslöjds-konsulent Linnéa Rothquist Ericsson som visade och berättade om linneskåpets textilier och Håkan Liby som gav grundläggande råd om vård och förvaring av hembygds-gårdens textila samlingar. Kursen lockade 16 personer.

Årsmötet 2012

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds årsmöte 2012 ägde rum lördagen den 21 april på Biskops-Arnö med Lilla Hagalunds vänner och f.d. styrelseledamoten Hans Söder som värd och arrangör.

Under förmiddagen bjöd värdföreningarna årsmötesdeltagarna på ett intressant kulturprogram som inleddes på Logen med kortpjäsen "Möte med patron" och en monolog av Jan Fridegård, framförda av Charlie Gejhammar och Thomas Lindström. Därefter kunde deltagarna välja att delta i en av två temavandringar: "Naturen på Biskops-Arnö", under ledning av Joachim Tiefensee, alternativt "Biskops-Arnös historiska byggnader" med Håkan Tegnestål som ciceron. Kulturprogrammet avslutades med lunch i folkhögskolans matsal.

Till ordförande för efterföljande årsmötesförhandlingar valdes Stig Hedlund. Årsmötets huvudfråga var förslaget till nya stadgar, vilket föredrogs av Tom Teljer. Årsmötet beslutade om smärre justeringar och stadgarna kan antas vid kommande årsmöte och därefter träda i kraft. Efter förhandlingarna, när Pia Wårdsäter övertagit klubban, avtackades avgående styrelseledamoten Stig Hedlund med tal och minnesgåva, efter tio års engagerat arbete i styrelsen. Årsmötet avslutades med eftermiddagskaffe i skolans matsal.

Cirka 70 ombud för hembygdsföreningar och enskilda medlemmar var närvarande vid årsmötet.

Vårutflykt och vårstämman

Temat för årets vårutflykt var "Gamla Uppsala i ny belysning", med anledning av allt som pågår i området. I april började den största arkeologiska undersökningen någonsin i Gamla Uppsala. Det är inför Trafikverkets utbyggnad av Ostkustbanan som arkeologer nu får tillfälle att gräva ut en nästan 70 000 kvadratmeter stor yta. Dagen inleddes med två föredrag i Gamla Uppsala museum. John Ljungkvist, Uppsala universitet, inledde med "Gamla Uppsala – framväxten ett mytiskt centrum" och Hans Göthberg, Upplandsmuseet föreläste under rubriken "De arkeologiska undersökningarna för ostkustbanan". Efter lunch på Odinsborg fick deltagarna tillfälle att ta del av de pågående undersökningarna i fält under ledning av Hans Göthberg och John Ljungkvist.

Till det förhistoriska perspektivet anknöt Per Lundgren, Upplandsmuseet när han redogjorde för nya rön om Gamla Uppsala by, en av Upplands största byar. Titeln "Bondbyn i skuggan av högarna" visade att intresset för traktens historia koncentrerats till fornlämningarna. Vid ett besök på friuftsmuseet Disagården, tyvärr i hållregn,

beskrev Per Lundgren hur anläggningen en gång kom till och vilka intentionerna var på 1930-talet.

I samband med besöket på Disagården presenterade Camilla Lundin den verksamhet som Gamla Uppsala hembygdsförening bedriver, inte minst nyttjandet av Disagårdens miljöer och det nära samarbetet med Upplandsmuseet.

Dagen avslutades på Gamla Uppsala museum med den årliga Vårstämman för förbundets enskilda medlemmar. I samband med stämman tillkännagav förbundets ordförande Pia Wårdsäter att styrelsen utsett två medaljörer, Jarl Holmström och Stig Hedlund, med följande motiveringar:

”Marmasonen Jarl Holmström har i decennier varit en folkbildare av stora mått, såväl i yrkes- som föreningslivet. Han har levandegjort och förmedlat kunskap om uppländsk kulturhistoria i alla dess former. Skogsnäringen (kolning och flottning), folkmusiken, folktron och brukskulturen är några exempel på ämnen han tagit sig an och omsatt i föredrag, bilder, artiklar och utställningar som nått en bred publik. Under många år var Jarl Holmström ordförande i Älvkarleby hembygdsförening. Jarl Holmström har under åren sett till att norra Upplands och Älvkarlebys rika kulturhistoria blivit känd och uppmärksammas, långt utanför den egna bygden.”

”Stig Hedlund har med stort engagemang verkat på flera olika nivåer i hem-

bygdsrörelsen. På lokalplanet har han under drygt tio år varit ordförande i Valö-Forsmarks hembygdsförening och under samma tidsrymd vice ordförande i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Dessutom har Stig Hedlund haft förtroendeuppdrag i riksorganisationen, Sveriges Hembygdsförbund. Stig Hedlund har betytt mycket för förbundets förändringsarbete och utveckling de senaste åren.”

Höstutflykt

Höstutflykten den 23 september hade temat Soldattorp i Uppland och utgångspunkten var Kristina Berglunds uppskattade bok med samma namn. Det var också författaren själv som var dagens ciceron. Intresset för utflykten var mycket stort och tyvärr kunde inte alla som anmält sig beredas plats.

Programmet gav en samlad bild av soldattorpen som kulturmiljöer. Men de numera idylliska torpen sattes också in i ett historiskt sammanhang med fyllig information om indelningsverket, Upplands infanteriregemente, soldattjänsten, husen, bostadsförhållanden, soldathustrun, djurhållning, odlingar och vardagsliv.

Fyra representativa soldattorp besöktes under dagen: Flasta soldattorp nr 48 i Skokloster socken, Ännsta soldattorp nr 39 i Dalby socken, Norby soldattorp nr 150 i

Höstutflykten hade temat Soldattorp i Uppland och ciceron var Kristina Berglund. Foto Håkan Liby.

Bondkyrko socken och Vittulsängs soldattorp nr 116 från Vaksala socken, numera på friluftsmuseet Disagården.

Utflyktsprogrammet avslutades med ett besök på Polacksbacken där soldaternas liv på lägerplatsen stod i centrum för Kristina Berglunds presentation.

Hus med historia

För tredje året i rad tilldelades Uppsala län bidragsmedel för projektet Hus med historia. Fem hembygdsföreningar beviljades bidrag 2012: Frösåkers hembygdsförening, Knivsta hembygdsförening, Knutby-Faringe-

Bladåkers hembygdsvärd, Lagga hembygdsvärd och Olands hembygdsvärd.

Byggnadsvårdsåtgärderna utförs i huvudsak av frivilliga krafter inom hembygdsvärdsföreningarna. För specialiserade åtgärder anlitas entreprenörer. De byggnadsvårdsprojekt som utförts i länet har i huvudsak varit omläggning och underhåll av tak, en första och angelägen åtgärd för att vårda en värdefull byggnad. Även fasad- och timmerarbeten, fönsterrenovering och målning har varit aktuella åtgärder.

Åtgärderna har utförts med utgångspunkt från det ursprungliga skicket avseende teknik och materialval. Upplandsmuseet har anlitas som antikvarisk medverkande vid samtliga objekt.

Primus för hembygdsvärd

I juni inbjöd Upplandsmuseet och Kultur IT-Sverige två intresserade hembygdsvärd till det första mötet inför pilotprojektet Primus för hembygdsvärd. Tanken är att testa hur museidatabasen Primus, som bl.a. Upplandsmuseet använder, kan anpassas för hembygdsvärdarnas behov. Det gäller i första hand registrering och digitalisering av bild- och föremålssamlingar och på sikt publicering på webbplatsen DigitaltMuseum.

Hembygdsmässa

I samband med Kulturnatten i Uppsala den 8 september, arrangerade förbundet en Hembygdsmässa på Upplandsmuseets gård vilket innebar att hembygdsvärdar som så önskade kunde presentera sin verksamhet, dela ut informationsmaterial och försälja varor.

Upplandsmuseet tillhandahöll marknadsstånd. Nio hembygdsvärdar samt förbundets styrelse medverkade vid Hembygdsmässan.

Försäkringsträff

Den 3 maj inbjöd förbundet hembygdsvärdarnas till ett informationsmöte om Hembygdsvärdarnas försäkring då Anna Wernersson och Carolina Svensson informerade om behov, problem och lösningar kring försäkringsfrågorna. Vid detta tillfälle presenterades också förbundets försäkringsombud, Mattias Landén. Informationsmötet var mycket välbesökt, drygt 30 personer deltog.

Regional kulturplan

Med anledning av att den så kallade samverkansmodellen genomfördes i Uppsala län från och med 2013 har landstinget/Kultur i länet lett arbetet med att ta fram doku-

mentet Regional kulturplan för Uppsala län 2013–2014. Efter remissomgången gjordes vissa omskrivningar och kompletteringar, bland annat har hembygdsrörelsen beskrivits mer utförligt i enlighet med yttranden från såväl Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund som Upplandsmuseet. Den regionala kulturplanen antogs av landstingsfullmäktige den 18 juni 2012.

Arbetsutskottet

Arbetsutskottet har, i överensstämmelse med stadgarna, svarat för löpande förvaltning enligt styrelsens bestämmelser. Följaktligen har AU förberett styrelsesammanträden, Vinterting och årsmöte. Ett enskilt ärende som beretts av arbetsutskottet var förslaget till nya stadgar för förbundet.

Hemsida

Isa Orsborn, Upplandsmuseet, har ansvarat för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds hemsida. Under hösten deltog Isa Orsborn och Kenth Wessberg, Upplandsmuseet, i en utbildning arrangerad av Sveriges Hembygdsförbund gällande den nya portalens idé och utformning.

Publikationer

I slutet av året utgavs årsboken UPPLAND 2012 med landsantikvarie Håkan Liby som redaktör. Årgången innehöll totalt åtta artiklar: Landstinget och kulturen 150 år av Mats O Karlsson, Från statisk till dramatisk. Den medeltida Erikskultens visuella strategier av Herman Bengtsson, Medeltida sadlar och sadeltäcken i bild och verklighet. Ett läderfragment från Uppsalakvarteret Rådhuset i sitt kulturhistoriska sammanhang av Pia Bengtsson Melin, Senmedeltida korskrank – ett exempel från Bälinge i Uppland av Herman Bengtsson, Joakim Kjellberg och Linda Qviström, Vem är valvgubben i Vårfrukyrkan? av Gunnar Ahlbäck, Den återfunna gränstenen vid Norby helvete av Uno Westerlund, Uppländska ruddammar. Ett bidrag till akvakulturens kulturhistoria av Ingvar Svanberg samt ”Farmors ko” av Iréne A. Flygare.

Tre nummer av medlemsbladet Meddelanden har utgivits med Håkan Liby som redaktör.

Kvekgården

Friluftsmuseet Kvekgården i Kveks by utanför Örsundsbro ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

Styrelsen beslutade att också säsongen 2012 uppdra åt Lagunda hembygdsförening

att svara för tillsyn, öppethållande, bokningar och visningar på Kvekgården. Föreningen arrangerade även ett antal programaktiviteter under sommarsäsongen, bland annat nationaldagsfirande den 6 juni och ett skolprojekt om livet på en bondgård förr i tiden.

Kvekgården hade totalt 1 069 besökare under verksamhetsåret 2012.

Omfattande byggnadsvårdsinsatser genomfördes under säsongen. Det gällde i första hand omläggning av halmtaken, ryggning av nockar, byte av horisontella slanor, hängslanor och dymlingar samt montering av vindskidor på mangårdsbyggnaden och bodlängan. Eje och Erik Arén utförde arbetena i juni och september.

Kvekgården är byggnadsminne enligt kulturminneslagen. Anläggningens status som byggnadsminne kräver hög trovärdighet i utförande samt i val av traditionella material vid fortlöpande åtgärder på byggnaderna. Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund ansökte om medel för åtgärderna hos länsstyrelsen som beslutade att bidra med 75 % av kostnaderna.

Upplandsmuseet och hembygdsrörelsen

Upplandsmuseet svarar för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds kansli, medlemsregister och redaktion.

För kontakten med hembygdsförening-

arna svarar Upplandsmuseets tjänstemän. Antikvarierna har hållit kontakt med föreningarna genom personliga besök, föredrag och rådgivning. Museets samtliga avdelningar står till hembygdsrörelsens förfogande, vilket innebär att föreningarna kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls- och fotosamlingar samt pedagogisk verksamhet.

Stiftelsen Upplandsmuseet och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har ett avtal som reglerar fondförvaltning, administrativa tjänster (förbundskansli), redaktionellt arbete, förlagsverksamhet, försäljning samt museiservice till förbundet.

Upplandsmuseet förvaltar och svarar för vård och underhåll av byggnadsminnet Kvekgården som ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

I Upplandsmuseets styrelse representerades förbundet av en ordinarie ledamot, Stig Hedlund och en suppleant, Pia Wårdsäter.

Landsantikvarien är sekreterare och föredragande i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds styrelse.

Pia Wårdsäter
ordförande

Håkan Liby
sekreterare

Vår revisionsberättelse har avgivits

Maria Wigenfeldt

Staffan Lundqvist